

UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI
WYDZIAŁ NAUK EKONOMICZNYCH I ZARZĄDZANIA

ZARZĄDZANIE FINANSAMI

Finansowanie przedsiębiorstw w Unii Europejskiej

Tom II

Redaktor naukowy
Dariusz Zarzecki

Szczecin 2004

SPIS TREŚCI

FUZJE I PRZEJĘCIA

Lin Gao, Sudi Sudarsanam – Value Creation in UK High Technology Acquisitions	9
Jerzy Gajdka, Daniel Stos – Obrony przed wrogim przejęciem	45
Angelika Kędzierska – Źródła finansowania fuzji i przejęć przedsiębiorstw	57
Grzegorz Piecek – Polski rynek kontroli na tle dojrzałych rynków kapitałowych – czy fuzje i przejęcia tworzą wartość rynkową uczestników transakcji	67
Anna Szelągowska – M&A w sektorze bankowym – wpływ na wyniki finansowe przejętych instytucji na przykładzie BPH PBK SA oraz BZ WBK SA	77

EFEKTYWNOŚĆ INWESTYCJI

Alina Kozarkiewicz-Chlebowska – Ocena projektów inwestycyjnych z opcją rezygnacji	87
Łukasz Pryszyński – Ogólne problemy i zagrożenia związane z projektowaniem i prowadzeniem efektywnych przedsięwzięć inwestycyjnych	97
Ewa Siemińska – Rynek nieruchomości w Polsce	107
Tomasz Wiśniewski – Wycena projektu inwestycyjnego z wzajemnie wykluczającymi się opcjami prostymi	119
Tomasz Wiśniewski, Dariusz Zarzecki, Katarzyna Byrka-Kita, Magdalena Kisiełowska – Investment Appraisal Practice in Poland	131
Rafał Wolski – Empiryczny test modelu wyceny aktywów kapitałowych wzorowany na technice Famy i MacBetha	155

WYCENA PRZEDSIĘBIORSTW I ZARZĄDZANIE WARTOŚCIĄ SPÓŁEK

Katarzyna Byrka-Kita – Szacowanie kosztu kapitału własnego za pomocą techniki składania (build-up approach)	165
--	-----

Referaty opublikowano zgodnie z oryginałami dostarczonymi przez Autorów.
Wydawca nie ponosi odpowiedzialności za treść, formę i styl artykułów.

For this edition © copyright by Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego
All rights reserved – wszelkie prawa zastrzeżone, 2004

Recenzenci

prof. Jan Duraj
prof. Leszek Dziawgo
prof. Stanisław Fiejterski
prof. Wiktor Krawczyk
prof. Henryk Sobolewski

Projekt okładki

Magdalena Szczygieł
Jakub Janowiak

Skład komputerowy, korekta techniczna

Wiesława Mazurkiewicz

Druk i oprawa

Drukarnia Wydawnicza im. W.L. Ancyzyca SA
ul. Wrocławska 53
30-011 Kraków

Szczecin 2004, wydanie I

ISBN: 83-89-142-25-2

Tadeusz Dudycz – Porównanie metod wyceny przedsiębiorstwa	175	Grzegorz Kotliński – Finansowe aspekty ryzyka operacyjnego w działalności banków	363
Michał Kaldowski, Jacek Mizerka – Propozycja modelu wyceny opcji rezygnacji z leasingu operacyjnego	183	Zbigniew Krysiak – Monitorowanie ryzyka kredytowego spółek publicznych z wykorzystaniem modelu opcyjnego	371
Gabriela Łukasik – Strategie przedsiębiorstwa wobec ryzyka struktury kapitału	191	Małgorzata Łuniewska, Waldemar Tarczyński – Istota i znaczenie wybranych wskaźników rynkowych w analizach giełdowych	391
Michał Piławski, Dariusz Zarzecki – Użyteczność metod mnożnikowych jako narzędzia wyceny spółek internetowych	201	Arkadiusz Manikowski – Modele aktualne a wspomaganie zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie	401
Andrzej Rutkowski – Wykupy akcji własnych	219	Elżbieta Ostrowska – Klasyfikacja ryzyka banków na rynku papierów wartościowych	411
Bogna Sawicka – Wykorzystanie analizy wrażliwości w ocenie zarządzania czynnikami kształtującymi wartość dla akcjonariuszy	231	Stanislava Pilpánová – Development of risk management of loan transactions in Czech banking system in the 1990s	419
Tomasz Słoński – Iteracyjna technika wyznaczenia struktury kapitału w modelu skorygowanej wartości netto (APV)	241	Daniel Śliwiński – Opiacalność zawierania walutowych kontraktów forward na euro w latach 2001–2003	431
Dariusz Stronka – Analiza wpływu decyzji podejmowanych w spółkach publicznych na maksymalizację bogactwa akcjonariuszy	251		
Jan Turyna – Koncepcje wyceny instrumentów finansowych według międzynarodowych źródeł standaryzacji rachunkowości oraz polskiego ustawodawstwa	261		
Jerzy Tymiński – Kreatywność kapitału a wzrost wartości firmy	269	Krystyna Dziworska, Anna Górczyńska – Szanse dla inwestycji zagranicznych w Polsce	441
		ROZSZERZENIE UNII EUROPEJSKIEJ – SZANSE I ZAGROZENIA	
		Stanislav Klazar, Juraj Nemeč, Jiri Pribil, Marketa Sumpikova – E-government and Efficiency and Effectiveness of Public Finance: Current Situation in the Czech Republic	449
		Tadeusz Kowalewski – Finansowanie edukacji w wybranych krajach Unii Europejskiej. Od szkolnictwa obowiązkowego do szkolnictwa wyższego	457
		Grażyna Kozuń-Cieślak – Unia Europejska rozszerzona – konsekwencje makroekonomiczne	467
		Lenka Láchová – Taxation of Motor Vehicles in the Context of the EU Enlargement	477
		Jürgen Lohmüller – Key Elements for Subsidy Management for Small and Medium-Sized Enterprises	487
		Ewa Markowska-Bzducha – Analiza finansowa budżetów polskich gmin (1991–2002)	495
		Grzegorz Mielcarek – Zjawisko konwergencji stóp procentowych Polski i krajów wysokorozwiniętych oraz jej wpływ na alokację oszczędności	503
		Tomasz Miłka – Kontrola finansowa w Unii Europejskiej w kontekście akcesji Polski do wspólnoty	509
		ZARZĄDZANIE RYZYKIEM	
Magdalena Bulik – Ubezpieczenie kredytu jako narzędzie zabezpieczające przed ryzykiem kredytowym i jego rozwój na rynku polskim	285		
Eva Ducháčková – Risk Management in Insurance Companies	295		
Jerzy Gwizdala – Swapy finansowe w zarządzaniu ryzykiem zmiany stopy procentowej w bankach komercyjnych	307		
Agnieszka Herdan, Joanna Czubała – Znaczenie ratingów w nowej bazylejskiej umowie kapitałowej	319		
Krzysztof Jajuga – Wartość i ryzyko przedsiębiorstwa a model wyceny opcji	329		
Teresa Jajuga – Koncepcje zarządzania ryzykiem	341		
Stanisław Kasiewicz, Waldemar Rogowski – Identyfikacja ryzyka przedsięwzięć inwestycyjnych	351		

Tomasz Motowidlak – Prawne i ekonomiczne aspekty wspierania rozwoju energetyki odnawialnej w Unii Europejskiej	521
Grażyna Owczarczyk-Szapowska – Aspekty integracji europejskiej na polskim rynku pracy	531
Rainer Stenzel – EU Extension and Internationalization of SMEs – Selected Aspects and Perspectives of Opportunities and Threats	535
Marian Turek – The Impact of Devaluation on Firms Producing Commodities	543
Jitka Veselá – Budget Deficit and Situation on Capital Markets	557

Fuzje i przejęcia

AGNIESZKA HERDAN
JOANNA CZUBAŁA

ZNACZENIE RATINGÓW W NOWEJ BAZYLEJSKIEJ UMOWIE KAPITAŁOWEJ

Wprowadzenie

„Globalizacja” jest w ostatnich latach modnym i powszechnie spotykanym terminem. W dziedzinie bankowości oznacza ona „powstanie produktów i usług przeznaczonych na światowe rynki finansowe oraz narastanie współzależności w funkcjonowaniu krajowych systemów bankowych”¹. Konsekwencje globalizacji mogą być zarówno pozytywne jak i negatywne. Jednym z jej negatywnych skutków jest brak stabilności wzajemnie powiązanego światowego systemu finansowego i rosnące zagrożenie ryzykiem na międzynarodowych rynkach finansowych. Próba przeciwstawienia się tej sytuacji są zmiany regulacji prawnych i podejścia do kwestii nadzoru bankowego. Określenie standardów działania banków jest przedmiotem prac Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego, organów Unii Europejskiej i instytucji międzynarodowych².

Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego (Basle Supervisory Committee) został utworzony przez prezesów banków centralnych krajów Grupy G10 w 1975 roku. Komitet spotyka się w Banku Rozrachunków Międzynarodowych (BIS) w Bazylei, gdzie mieści się jego stały sekretariat. Aktualnie Komitet Bazylejski prowadzi prace nad projektem Nowej Bazylejskiej Umowy Kapitałowej, która wprowadza bardzo istotne zmiany w zakresie zarządzania ryzykiem bankowym. Projekt ten, mający wejść w życie w 2006 roku, jest efektem prac Komitetu uwzględniających opinie i komentarze światowych ekspertów z dziedziny bankowości, a także instytucji i praktyków, zajmujących się kontrolą, nadzorem i zarządzaniem ryzykiem³.

Jedną z najbardziej istotnych zmian wprowadzonych przez Nową Bazylejską Umowę Kapitałową jest odejście od kryterium członkostwa w OECD w klasyfikacji wag ryzyka i zastąpienie go ocenami agencji ratingowych, które według Komitetu stanowią najbardziej obiektywną miarę ryzyka kredytowego. Przyczyną tej decyzji był fakt, iż niektóre kraje będące członkami tej organizacji reprezentują większe ryzyko utraty zdolności płatniczej niż kraje spoza OECD⁴.

¹ J.K. Solarz, P. Wyczański: *Internacjonalizacja i globalizacja systemów bankowych*. „Bank i Kredyt” 1997, nr 6, s. 100.

² Z. Zawadzka: *Wpływ globalizacji na przemiany w bankowości*. Banki na rynku finansowym – teraźniejszość i przyszłość, I Ogólnopolska Konferencja Naukowa, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn-Rybaki 2002, s. 2.

³ Obowiązująca obecnie Bazylejska Umowa Kapitałowa została opracowana przez Komitet w lipcu 1988 r.

⁴ Por. przypadek Meksyku.

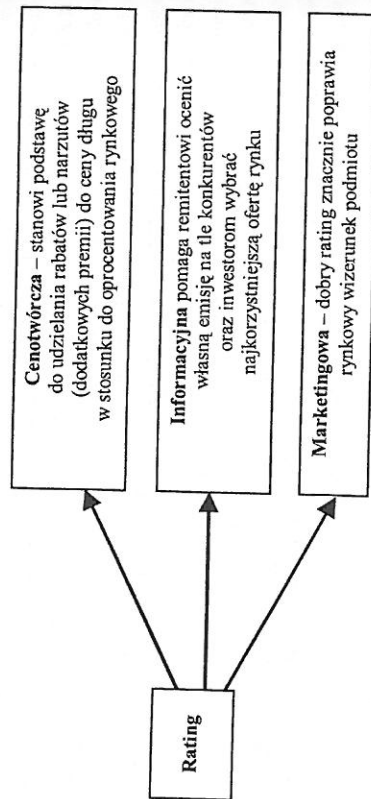
W opracowanym przez Komisję Nadzoru Bankowego dokumencie pod tytułem: „Uwagi do drugiego dokumentu konsultacyjnego „Nowa Metodologia Adekwatności Kapitałowej” wydanego przez Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego” wyraźnie zaznaczono, iż zmiana ta będzie niekorzystna dla państw transformacji systemowej – Polski, Czech, Węgier i Ukrainy, a nawet pogłębi wadze ryzyka (jako członkowie OECD) do kategorii z wagą 50%.

1. Istota ratingu i jego funkcje

Rating jest syntetycznym wskaźnikiem określającym stopień zaufania do danego przedsiębiorstwa⁵. Pozwala ocenić wiarygodność kredytową ocenianego podmiotu gospodarczego lub ryzyko związane z różnymi instrumentami finansowymi⁶. Najczęściej ratingi nadawane są na zlecenie i we współpracy z samymi emitentami papierów wartościowych.

W literaturze można się również spotkać z pojęciem „rating finansowy” czy „credit rating”. Termin ten oznacza ocenę wiarygodności kredytowej danego podmiotu gospodarczego wystawioną przez wyspecjalizowaną agencję ratingową lub instytucję finansową. Ocenie podlega sama wypłacalność, bez jakichkolwiek ubocznych aspektów na które dłużnik nie ma wpływu, takich jak na przykład deprecjacja waluty czy też ograniczenia transferu płynności⁷.

Zapotrzebowanie na profesjonalne usługi ratingowe pojawia się wraz z intensywnym rozwojem rynków finansowych. Rosnąca różnorodność instrumentów finansowych, jak również ilość uczestników rynku sprawia, że inwestorzy poszukują informacji, dzięki którym będą mogli prawidłowo ocenić ryzyko inwestycyjne. Tak więc rating spełnia w gospodarce wiele istotnych funkcji co zostało przedstawione na rysunku 1.

Rys. 1. Funkcje ratingu w gospodarce rynkowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie R. Kałużny: *Rating w banku komercyjnym*. „Bank” 2002, nr 7-8, s. 73.

⁵ S. Solarz: *Rating – nowe słowo i nowe zjawisko w bankowości i finansach*. „Bank i Kredyt” 1998, nr 7/8, s. 44

⁶ http://www.bzwbk.pl/u235/navi/21649_27.12.2003.

⁷ S. Solarz: *Rating – nowe słowo...*, op. cit., s. 44.

Rozwój rynków finansowych spowodował poszerzenie ocen ratingowych. Poza tradycyjnymi formami przyznaje się emitentom dodatkowe oceny, zaś w przypadku instytucji finansowych dokonuje się ratingu tzw. siły finansowej.

Ratingi mogą być sporządzane zarówno przez wyspecjalizowane firmy (agencje ratingowe), jak i przez czasopisma branżowe, banki czy też instytucje finansowe.

2. Dwa rozwiązania

Istnieją dwie możliwości podporządkowania się przez banki wymogom Komitetu dotyczącym wykorzystania ratingów w klasyfikacji ryzyka. Wagi ryzyka mogą być uzależnione od ratingu zewnętrznego nadanego przez renomowaną agencję ratingową (metoda standardowa). Po spełnieniu przez bank odpowiednich kryteriów, istnieje również możliwość oparcia zarządzania o opracowane przez bank modele wewnętrzne (metoda ratingów wewnętrznych).

2.1. Ratingi zewnętrzne

W gospodarce rynkowej, w trakcie oceny wiarygodności kredytowej podmiotu gospodarczego, bardzo duże znaczenie przywiązuje się do opinii wydanej o nim przez agencję ratingową. Wiele instytucji międzynarodowych – banków, globalnych funduszy inwestycyjnych i emerytalnych, inwestorów ubezpieczeniowych, międzynarodowych konsorcjów kapitałowych, jak i drobnych inwestorów – planując inwestycje uwzględnia w swej decyzji opinie i oceny agencji ratingowych.

Agencje ratingowe zazwyczaj opierają swe oceny na znacznie dokładniejszych informacjach niż powszechnie dostępne na rynku, więc inwestorzy biorąc je pod uwagę w podejmowaniu decyzji inwestycyjnych, ograniczają ryzyko związane z danymi aktywnymi. Powoduje to, że opinia publiczna darzy agencje ratingowe zaufaniem.

Agencje ratingowe dokonując oceny instrumentów finansowych, jak również podmiotów gospodarczych, stosują dwie podstawowe formy ratingu⁸.

- rating długoterminowy odnoszący się do instrumentów o terminie zapadalności powyżej roku,
 - rating krótkoterminowy odnoszący się do instrumentów o terminie zapadalności do jednego roku.
- Ponadto wyróżnia się dwa poziomy ocen ratingowych:
- wyższy (inwestycyjny), który oznacza niskie lub umiarkowane ryzyko spłaty odsetek i kapitału,
 - niższy (spekulacyjny) uwzględniający wysokie ryzyko spłaty odsetek i kapitału.

System ocen ratingowych jest opisywany wskaźnikowo przy użyciu kodu literowego, który określa wiarygodność kredytową podmiotu gospodarczego.

Każda agencja ratingowa stosuje własny system ocen, jednak są one do siebie zbliżone. Kombinacja symboli: liter, cyfr (1, 2, 3) i znaków (+, -) pozwala dokładnie określić poziom i bezpieczeństwo zwrotu kapitału przez dłużnika. Podmioty gospodarcze o najmniejszym ryzyku to jednostki o „wysokiej jakości”, zaś te o największym ryzyku to podmioty o „niskiej jakości”.

Najsłynniejsze światowe agencje ratingowe to: Moody's Investor Service, Standard&Poor's oraz Fitch IBCA. Posługują się one 20 stopniową skalą ocen ryzyka długoterminowego, natomiast

⁸ B. Lepczyński: *Banki w ocenie agencji ratingowych*. „Bank” 2001, nr 7-8, s. 47.

skala ryzyka krótkoterminowego jest mniej rozbudowana. W tabelach 1 i 2 zaprezentowano stosowane przez nie skale ratingowe.

Tabela 1
Skala ratingowa długoterminowa inwestycyjna

Poziom	Moody's	S&P	Fitch IBCA
Bardzo wysoki	Aaa	AAA	AAA
Wysoki	Aa1, Aa2, Aa3	AA+, AA, AA-	AA+, AA, AA-
Średni	A1, A2, A3	A+, A, A-	A+, A, A-
Zadawalający	Baa1, Baa2, Baaa3	BBB+, BBB, BBB-	BBB+, BBB, BBB

Źródło: opracowanie własne.

Bardzo wysoki poziom jest właściwy dla podmiotów charakteryzujących się bardzo wysoką zdolnością do spłacania rat kapitałowych i odsetek oraz zerowym ryzykiem niespłacenia zobowiązań. Poziom wysoki to wysoka zdolność do spłacania rat kapitałowych i odsetek. Natomiast poziom średni oznacza możliwość wystąpienia obniżenia jakości walorów w sytuacji zmiany koniunktury gospodarczej lub sytuacji politycznej. Poziom zadawalający wskazuje na odpowiednią zdolność do spłaty rat i odsetek przy jednocześnie większej możliwości wystąpienia obniżenia jakości walorów w następstwie zmian koniunktury gospodarczej i sytuacji politycznej.

Tabela 2
Skala ratingowa długoterminowa spekulacyjna

Poziom	Moody's	S&P	Fitch IBCA
Średni	Ba1, Ba2, Ba3	BB+, BB, BB-	BB+, BB, BB-
Ponizj średniego	B2, B2, B3	B+, B, B-	B+, B, B-
Niski	Caa	CCC	CCC
Bardzo niski	Ca	CC	CC
Ryzykowny	C	C	C
Bardzo ryzykowny	D	D	D

Źródło: opracowanie własne.

Przedstawiony w tabeli 2 poziom średni oznacza średnią zdolność podmiotu do spłacenia rat kapitałowych i odsetek oraz niepewność zwrotu zainwestowanego kapitału. Sytuacja ponizj średniego poziomu wskazuje na niewystarczającą gwarancję spłaty rat i odsetek. Natomiast poziom niski charakteryzuje sytuację, w której istnieje możliwość nie wywiązania się podmiotu ze zobowiązań z powodu niesprzyjających warunków finansowo-ekonomicznych. Podmiot jest klasyfikowany na poziomie bardzo niskim, gdy istnieje bardzo duże zagrożenie spłaty rat i odsetek. Zaś poziom ryzykowny dotyczy sytuacji, gdy zagrożenie spłaty rat i odsetek jest wynikiem wszczętego lub przewidywanego postępowania upadłościowego. Najniższy poziom – bardzo ryzykowny, wskazuje na niewiarygodność emitenta ze względu na zaległości w spłacie zobowiązań, a odzyskanie zainwestowanego kapitału będzie możliwe w przypadku likwidacji podmiotu.

Istotną zasadą stosowaną w przypadku emitentów zaciągających zobowiązania w walutach obcych jest ograniczenie mówiące o tym, że podmiot gospodarczy nie może mieć wyższej oceny niż rating kraju pochodzenia. Ograniczenie to wynika z faktu, iż istnieje silna korelacja pomiędzy tym co dzieje się w danym kraju a sytuacją w jakiej znajduje się działające w nim przedsiębiorstwo.

Obecnie liderami przeprowadzającymi zewnętrzne ratingi są wymienione wcześniej agencje Moody's Investor Service, Standard & Poor's oraz Fitch IBCA. Oprócz nich istnieje około 40 agencji o zasięgu lokalnym lub wyspecjalizowanych w poszczególnych branżach⁹. W Polsce inwestorzy mogą również korzystać z usług Fitch Polska, agencji powstałej w 1996 roku jako Środkowo-europejskie Centrum Ratingu i Analiz CERA SA¹⁰.

Projekt Nowej Bazylejskiej Umowy Kapitałowej również umożliwiła uznanie ratingów nadawanych przez lokalne agencje ratingowe. Muszą jednak one spełnić szereg kryteriów zapewniających wiarygodność ich ocen. Oceny muszą być obiektywne, niezależne i przejrzyste.

W metodzie standardowej opracowanej przez Komitet Bazylejski w Nowej Umowie łączą się klasy ratingu stosowane przez Standard & Poor's w pięć klas zdolności kredytowej i przydziela im w zależności od przynależności do określonej grupy dłużników wagi ryzyka pomiędzy 0 a 150%¹¹.

Wagi ryzyka uzależnione od ratingu zróżnicowano w Nowej Bazylejskiej Umowie Kapitałowej m.in. w zależności od następujących podmiotów:

1. Wadze państwowe¹² i banki centralne państw¹³ (tab. 3).

Tabela 3

Wagi ryzyka dla należności od państw i banków centralnych (oznaczenia wg Standard & Poor's)

Rating	Waga ryzyka (%)
AAA do AA-	0
A+ do A-	20
BBB+ do BBB-	50
BB+ do B-	100*
ponizj B-	150
bez ratingu	100

* waga ryzyka 100% objęłaby również kraje, które nie mają ratingu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *The New Basel Capital Accord*. Consultative Dokument, Basel Committee on Banking Supervision, April 2003, s. 7.

⁹ D. Klejn. *ABC Ratingu*. „Bankier” 1997, nr 11, s. 6.

¹⁰ *Stare i nowe. Rynek Ratingu*. „Gazeta Bankowa” 2003, nr 2, s. 16.

¹¹ B. Roltes, C. Emse, *Wewnętrzny rating a kapitał własny banku*, „Bank” 2001, nr 4, s. 39.

¹² Należności od podmiotów sektora publicznego innych niż władze centralne traktuje się jak należności od banków tego kraju.

¹³ Należności od Banku Rozrachunków Międzynarodowych, Międzynarodowego Funduszu Walutowego, Europejskiego Banku Centralnego i Wspólnoty Europejskiej otrzymują wagę ryzyka 0%.

2. Banki – możliwe są dwie opcje:

- wszystkim bankom zarejestrowanym w danym państwie przypisuje się wagę ryzyka o jedną kategorię mniej korzystną niż waga przypisana należnościom od państwa rejestracji,
- waga ryzyka opiera się na zewnętrznej ocenie kredytowej samego banku.

3. Firmy inwestycyjne.

Należności od firm inwestycyjnych można traktować jak należności od banków pod warunkiem, że firmy te podlegają wymaganiom nadzorczym i regulacyjnym porównywalnym do określonych w Nowej Bazylejskiej Umowie Kapitałowej (w tym w szczególności wymogom kapitałowym z tytułu ryzyka).

4. Korporacje (tab. 4).

Tabela 4

Wagi ryzyka dla należności od przedsiębiorstw
(oznaczenia wg Standard & Poor's)

Rating	Waga ryzyka (%)
AAA do AA-	20
A+ do A-	50
BBB+ do BB-	100
poniżej B-	150
bez ratingu	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie *The New Basel...*, *op. cit.*, s. 10.

Zgodnie z Nową Bazylejską Umową Kapitałową, jeżeli banki udzielią kredytu przedsiębiorstwu o wysokim ratingu, będą zwolnione z części wymogów kapitałowych. W sytuacji odmiennej – gdy podmiot nie będzie posiadał ratingu lub gdy będzie on słaby – obciążenie kapitałowe banku z tytułu udzielenia mu kredytu istotnie wzrośnie. Znajdzie to odzwierciedlenie w cenach kredytów oferowanych przedsiębiorcom.

3. Ratingi wewnętrzne

Za zgodą władz nadzorczych banki mogą zastosować do pomiaru ryzyka modele wewnętrzne, które muszą spełniać określone wymogi ilościowe i jakościowe. Kryteria ilościowe to przede wszystkim wymagania dotyczące parametrów, aktualizacji i poziomu istotności modelu. Natomiast do kryteriów jakościowych należą m.in.:

- funkcjonowanie w banku niezależnej komórki kontroli ryzyka, która mierzy i analizuje ryzyko podejmowane przez bank,
- istnienie w pełni udokumentowanych procedur mierzenia i kontroli ryzyka,
- aktywne uczestnictwo kierownictwa banku w procesie kontroli ryzyka,
- wykorzystywanie modelu wewnętrznego zarówno do celów nadzorczych, jak i zarządczych.

System ratingu banku musi być analizowany przez jednostkę audytu wewnętrznego co najmniej corocznie, władze nadzorcze mogą również wymagać zewnętrznego audytu stosowanego przez

¹⁴ M. Iwanicz-Drozowska: *Adekwatność kapitałowa banków według standardów Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego*, „Bank i Kredyt” 2000, nr 1–2, s. 64–65.

bank procesu ratingu i szacowania charakterystyk strat¹⁵. Metoda ta, przeznaczona dla banków dysponujących bardziej zaawansowaną technologią, pozwala na dokładniejszy pomiar ryzyka i w perspektywie niższe wymogi kapitałowe.

Oparcie zarządzania ryzykiem o ratingi wewnętrzne wymaga gromadzenia przez banki danych statystycznych oraz czerpania informacji z obserwacji rynku, niezbędnych dla tworzenia własnych wewnętrznych norm ratingowych¹⁶. Konieczne jest rozpoczęcie przez banki gromadzenia i opracowywania informacji, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych – ogólnorynkowych. Statystyki, które stworzą w oparciu o nie, pozwolą im bowiem na opracowanie własnych procedur ratingowych¹⁷.

Niezbędne do stworzenia wewnętrznych systemów ratingowych dane, które muszą zgromadzić banki, są bardzo obszerne. Do opracowania bankowych systemów baz danych obejmujących przede wszystkim historyczne dane o stratach niezbędna jest odpowiednia infrastruktura systemu informacji, pozwalająca na gromadzenie szerokiego zakresu danych z wszystkich podsystemów i rejonów. Dane wewnętrzne są uzupełniane przez dane zewnętrzne. Niezbędne jest zapewnienie odpowiedniego zarządzania bankiem danych, możliwości ich uaktualniania i backtesting. Instytucje nadzorcze powinny też określić wymagany stopień złożoności opartego na tych danych systemu ratingowego¹⁸. Szczegółnej uwagi wymaga także identyfikowanie sytuacji mogących prowadzić do zniekształcenia informacji. Przykładowo, czeskie banki oceniają, że zgromadzą odpowiednią bazę danych do stosowania ratingów wewnętrznych najwcześniej za 10 lat. Polski system bankowy może dotknąć podobny problem¹⁹.

Podsumowanie

- Wprowadzenie systemu klasyfikacji wag ryzyka opartego na ocenach ratingowych zgodnie z wskazaniami Nowej Bazylejskiej Umowy Kapitałowej jest problemem złożonym, kosztownym i czasochłonnym.
- W Stanach Zjednoczonych wiarygodne zewnętrzne ratingi posiada 99% firm wchodzących na rynek długu, w Europie około 10%, natomiast krajach mniej rozwiniętych, poza spółkami giełdowymi, posiada je bardzo niewiele podmiotów.
- Ratingi korporacyjne kosztują 60–80 tys. złotych rocznie, przy ratingach międzynarodowych należy się liczyć z wydatkiem kilkudziesięciu tysięcy euro²⁰. Są to więc ogromne koszty, szczególnie dla małych przedsiębiorstw.
- Wprowadzona w Drugim Dokumencie Konsultacyjnym możliwość nadawania podmiotom gospodarczym ocen wyższych niż ocena ratingowa kraju zostanie prawdopodobnie zastoso-

¹⁵ *The New Basel Capital Accord*. Consultative Document, Basel Committee on Banking Supervision, April 2003, s. 78.

¹⁶ R. Kahuzy: *Rating w banku...*, *op. cit.*, s. 74.

¹⁷ A. DREWICZ-TULDZIECKA: *Długa droga do Bazylei*, „Gazeta Bankowa” 2001, nr 44(679), s. 35.

¹⁸ B. Rolles, C. Emse: *Wewnętrzny rating...*, *op. cit.*, s. 42.

¹⁹ A. DREWICZ-TULDZIECKA: *Długa droga...*, *op. cit.*, s. 35.

²⁰ *Stare i nowe...*, *op. cit.*, s. 16.

sowana przez agencje jedynie wobec silnych firm międzynarodowych i przyczyni się do jeszcze większego zróżnicowania na rynku ze szkodą dla małych przedsiębiorstw²¹.

- Firmy o niskiej wiarygodności kredytowej będą unikać poddawania się ocenie ratingowej, banki będą ignorować udzielania kredytów firmom posiadającym ratingi poniżej BB – ze względu na grożące im obciążenie kapitałowe w wysokości 150%²².
- Duże i renomowane firmy będą mogły uzyskać kredyt dużo korzystniej niż małe, rozwijające się podmioty, których koszty finansowania w związku z tym istotnie wzrosną. W konsekwencji silne koncerny finansowe i banki umocnią swoje pozycje, a słabsze podmioty będą musiały walczyć o przetrwanie na rynku.
- W skali międzynarodowej konsekwencją wzrostu obciążeń kapitałowych w stosunku do polskiego rządu (z 0 do 50%) i polskich instytucji finansowych (z 0 do 50% lub nawet 100%) będzie wzrost kosztu kapitału pozyskiwanego na rynkach zagranicznych, co może doprowadzić do spadku konkurencyjności polskich banków i wzrostu kosztu finansowania za granicą²³.
- Wiele polskich banków należy do koncernów zagranicznych. Gdy zadecydują się one na pracochłonną i wymagającą czasu metodę wewnętrznych ratingów, istnieje niebezpieczeństwo, że międzynarodowi klienci przeniosą swój dług zagranicę do banku, który uwzględni korzyści z faktu dobrego ratingu²⁴.

Literatura

1. Rolfs B., Emse C.: *Wewnętrzny rating a kapitał własny banku*. „Bank” 2001, nr 4.
2. Drewicz-Tuldożcka A.: *Długa droga do Bazylei*. „Gazeta Bankowa” 2001, nr 44(679).
3. http://www.bzwbk.pl/u235/navi/21649_27.12.2003r.
4. Iwanicz-Drozdowska M.: *Adekwatność kapitałowa banków według standardów Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego*. „Bank i Kredyt” 2000, nr 1–2.
5. Kałużny R.: *Rating w banku komercyjnym*. „Bank” 2002, nr 7–8.
6. Klejn D.: *ABC Ratingu*. „Bankier” 1997, nr 11.
7. Kwaśniak W.: *W świetle propozycji nowych regulacji*. „Bank” 2001, nr 6.
8. Lepczyński B.: *Banki w ocenie agencji ratingowych*. „Bank” 2001, nr 7–8.
9. Solarz J.K., Wyczanski P.: *Internacjonalizacja i globalizacja systemów bankowych*. „Bank i Kredyt” 1997, nr 6.
10. Solarz S.: *Rating – nowe słowo i nowe zjawisko w bankowości i finansach*. „Bank i Kredyt” 1998, nr 7/8.
11. *Stare i nowe. Rynek Ratingu*. „Gazeta Bankowa” 2003, nr 2.

²¹ *Uwagi do drugiego dokumentu konsultacyjnego „Nowa Metodologia Adekwatności Kapitałowej”* wydane przez Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego. Komisja Nadzoru Bankowego, s. 2.

²² *Ibidem*, s. 7.

²³ W. Kwaśniak: *W świetle propozycji nowych regulacji*. „Bank” 2001, nr 6, s. 22.

²⁴ A. Drewicz-Tuldożcka: *Długa droga...*, *op.cit.*, s. 35.

12. The New Basel Capital Accord, Consultative Dokument, Basel Committee on Banking Supervision, April 2003.

13. *Uwagi do drugiego dokumentu konsultacyjnego „Nowa Metodologia Adekwatności Kapitałowej”* wydane przez Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego. Komisja Nadzoru Bankowego.

14. Zawadzka Z.: *Wpływ globalizacji na przemiany w bankowości*. Banki na rynku finansowym – te różnorodność i przyszłość, I Ogólnopolska Konferencja Naukowa, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn–Rybaki 2002.

dr Agnieszka Herdan
Uniwersytet Jagielloński

mgr Joanna Czubała
Akademia Ekonomiczna w Krakowie

Streszczenie

Globalizacja gospodarki i rynków finansowych oraz związany z nią wzrost ryzyka, spowodowały konieczność opracowania nowych standardów funkcjonowania systemu bankowego w skali międzynarodowej. Problemem tym zajęły się instytucje międzynarodowe, organy Unii Europejskiej, a przede wszystkim Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego.

Jedną z istotnych zmian wprowadzanych przez Nową Bazylejską Umowę Kapitałową jest odejście od kryterium członkostwa w OECD w klasyfikacji wag ryzyka i zastąpienie go ocenami agencji ratingowych. W konsekwencji istnieją dwie metody zarządzania ryzykiem bankowym: metoda standardowa, w której ustalając wagi ryzyka banki mogą stosować oceny przyznane przez zewnętrzne instytucje oceny wiarygodności kredytowej i metoda wewnętrznych ratingów, opracowywana przez same banki na podstawie zgromadzonych przez nie danych.

RATINGS IN THE NEW BASEL CAPITAL ACCORD

Summary

Globalisation of the economy and financial markets along with an increase in risk have called for new international banking standards. This problem has become one of the most important issues to be dealt with by International Institutions, European Union organizations and, first of all, Basle Committee on Banking Supervision.

One of the most important changes introduced by The New Basle Capital Accord is a different criterion of risk weighting – a switch from capital allocation based on OECD membership to credit ratings by consulting agencies. This has led to two ways of risk management the banks can choose between: the Standardized Approach, where banks, while determining risk weights, can refer to credit ratings by external agencies that assess credit standing and the Internal Ratings-Based Approach, which allows banks to use their internal rating systems, based on collected data, to compute their minimum capital requirements.